

Erken Çocukluk Dönemindeki Sığınmacı ve Türk Asıllı Çocukların Okula Uyum Sürecinin Analizi

Analysis of the School Adaptation Process of Asylum Seekers and Turkish Children in Early Childhood Period

Şenay Türker Üçüncü*

Prof. Dr. Ebru Aktan Acar

* Sorumlu yazar

Corresponding author

¹ Bilim Uzmanı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye
Master of Science, Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
scrubbird@live.com

ORCID ID 0000-0003-0125-0821

² Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye
Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart University, Turkey
ebru.aktan@yahoo.com.tr

ORCID ID 0000-00002-9944-9013

Makale geliş tarihi / First received : 24.03.2021

Makale kabul tarihi / Accepted : 10.06.2021

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

1- Araştırma, ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazarın tezinden türetilmiştir.

2- Bu çalışma 6. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi (IECEC/UOEK-2019) "Çocukluğun İnşası" ana temasıyla Kafkas Üniversitesinin ev sahipliğinde Dede Korkut Eğitim Fakültesi tarafından 2-5 Ekim 2019 tarihlerinde Kars'ta düzenlenen kongrede sunulmuş bildirinin genişletilmiş hâlidir.

3- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

4- Araştırma verileri 2020 yılı öncesinde toplanmış ve yorumlanmıştır. Anket çalışmalarında çalışmanın yapıldığı İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nün 19.10.2017 ve 60305806-44-E.17194040 sayılı yazısı ile gerekli izinler alınmıştır.

5- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *iThenticate*. Similarity Index 14%

Atıf bilgisi / Citation: Türker Üçüncü, Ş., Aktan Acar, E. (2021). Erken çocukluk dönemindeki sığınmacı ve Türk asıllı çocukların okula uyum sürecinin analizi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 221-248.

ÖZ

Bu araştırma, erken çocukluk döneminde okul öncesi eğitimi alan, sığınmacı ve Türk asıllı çocukların okula uyum sorunlarını belirlemek amacıyla yürütülmüştür. Çocukların dil engeli ve yaşadıkları travmaların okula uyumlarına etkisinin incelendiği bu çalışmada çocuk gözlemleri, ebeveyn ve öğretmen görüşleri alınmak suretiyle nitel araştırma modellerinden durum çalışması uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, en az bir dönem eğitim alan sığınmacı çocuklar ve özellikle gelişimsel olarak dezavantajlı ailelerden gelen Türk asıllı çocuklar oluşturmuştur. Çalışma grubunda 8 çocuk, 8 ebeveyn ve 11 öğretmen olmak üzere 27 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılar amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme olarak nitelendirilen örneklem türü kullanılarak belirlenmiştir. Analiz sürecinde öğretmen ve ebeveynlerin görüşleri ile içerik analizi yapılmış ve doğrudan alıntılarla bu analizler güçlendirilerek sunulmuştur. 30 hafta gözlenen çocukların gözlem sonuçları ise betimsel analiz (frekans) yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda sığınmacı çocukların okula uyumunu etkileyen en önemli faktörün dil sorunu olduğu görülmüştür.

Anahtar kelimeler

Erken çocukluk eğitimi, Okula uyum, Sığınmacı çocuklar.

ABSTRACT

The aim of this study was to determine the adaptation problems of asylum seekers and Turkish children who received preschool education during early childhood. The focus of this research was to study their adaptation to school, the effect of the children's language barrier and past emotional trauma. The case study was conducted as a Qualitative Research Model based on the observations of the children and parents, as well as the instructor's opinions. The study group consisted of asylum-seeking children and developmentally disadvantaged families of Turkish children who attended school for at least one term. The group consisted of 27 participants: 8 children, 8 parents, and 11 educators. Participants were determined using the sampling type which is defined as criterion sampling. The descriptive analysis method was used for data analysis. During the analysis process, content analysis was made with the opinions of the trainers and parents, and these analyzes were strengthened and presented with direct quotations. Observation results of children observed for 30 weeks were analyzed using the descriptive analysis (frequency) method. As a result of the research, it was seen that the most important factor affecting the adaptation of refugee children to school is the language problem.

Keywords

Early childhood education, School adaptation, Asylum seekers.

GİRİŞ

Göç, tarih öncesi dönemlerden bu yana insanların hayatları ile iç içedir ve ilk insanlardan bu yana beslenme, güvenlik ihtiyacı, köylerden kentlere ve daha birçok çeşidi ile güncelliğini korumayı başarmıştır. On yılı aşkın bir süredir yığınlar hâlinde ve uzun süreli yaşanan göçlerden birine de 15 Mart 2011'de başlayan Suriye'deki iç savaş sebep olmuştur. Can güvenlikleri için ülkelerini terk etmek zorunda kalan sığınmacılara Türkiye'de "Açık Kapı" politikası uygulanmış ve sınır kapıları sonuna kadar açılmıştır. Göç eden aileler sağlık, barınma, güvenlik, yabancılaşma, hayatlarını kazanabilme gibi birçok zor durumla mücadele etmek zorunda kalabilirler. Bu durum en çok da henüz hiçbir şeyden haberi olmayan masum çocukları etkiler. Bulaşıcı hastalıklar, beslenme, çocuğun ruh sağlığı, istismar, çocuk işçiliği, suça meyil, olumsuz çevre koşulları ve dil engeli karşılaşılabilecek sorunlardan bazılarıdır. Ülkemizdeki okulların eğitim hedefleri, uygulanan eğitim sistemi, okullarda kullanılan dilin ve alfabenin farklı olması da birçok sorunu beraberinde getirmektedir (Öztürk, 2015). Bütün bu sorunların yanında eğitim, hem sığınmacı çocukların hem de Türk çocukların birbirlerine uyum sağlanmalarında özenle ele alınması gereken önemli unsurlardan biridir.

Kitleler hâlinde yaşanan bu göç sebebi ile birçok çocuk ülkelerinden uzakta çeşitli ülkelerde farklı kademelerde okula gitmeye başlamıştır. Kısa sürede geri dönecekleri düşünüldüğü için uygulanan eğitim çocukların sadece kayıt altına alınması ve bir diploma verilmesini temel alan misafir öğrenci uygulaması şeklinde olmuştur (Gencer, 2017). Ardından, eğitim sorunu geçici bir sorun olmaktan uzaklaşmış sığınmacılar için kamplarda okullar açılmıştır. Bir süre sonra evlerine dönecekleri düşünülen sığınmacılar çatışmaların giderek şiddetini arttırması ve savaşın uzun süre devam etmesi sebebi ile ülkelerine dönememişlerdir. Böylece büyüyen eğitim sorununa çocukların devlet okullarına kaydıyla çözüm bulunmaya çalışılmıştır (Ergun, 2018).

"Erken çocukluk" kavramı çeşitli ülkelerde farklı yaşları temsil etmesine rağmen Türkiye'de genel olarak okul öncesi kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. 0-8 yaş çocukların gelişimlerini sağlamak amacı ile sistemli, planlı ve organize bir şekilde verilen her türlü eğitime genel olarak okul öncesi eğitim denilmiş ve alışlagelmiş bu kavramın yerini son yıllarda erken çocukluk eğitimi kavramı almıştır (Ural ve Ramazan, 2017). Okul öncesi eğitimin amaçları, "*Çocukların beden, zihin ve duyu gelişimini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak, onları ilköğretime hazırlamak, şartları elverişsiz çevrelerden ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı yaratmak, çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır*" (MEB, 2013, s.10). Erken çocukluk döneminde olan ve Türk asıllı çocuklarla aynı okullarda sağlıklı bir akran ilişkisi kurmaları beklenen çocukların birbirlerini nasıl etkileyeceği ve okul öncesi eğitiminin hedeflediği amaçları ne derece destekleyeceği bilinmemektedir.

Henüz dilini bile bilmedikleri bir ülkede çocukların yaşadıkları bir başka sorun da okula uyum sürecidir. Okula başlamak her çocuk için yepyeni bir dünyaya adım atmak sayılır, misafir oldukları ülkede kendi ana dillerinde okula başlayan çocuklar bile sorun yaşayabilirken, yaşadıkları bütün olumsuzluklara rağmen acaba sığınmacı çocuklar okula nasıl uyum sağlar? Okul küçük bir çocuk için, ailesinden ayrılmak zorunda kaldığı, ilk defa girdiği ve farklı bireylerin olduğu bir ortam, hiç bilmediği bir mekânda tanımadığı insanlar, çok sayıda çocuk ile bir sürü kuralın ve başarılması beklenen birçok görevin olduğu bir yerdir (Cairns, 2013).

Okula uyum süreci ise, ileriki dönemlerde yaşanacak okul başarısı için “hassas dönem” olarak adlandırılmakta ve gelişimin temeli olarak düşününlmektedir (Rimm-Kaufman ve Pianta, 2000).

Yapılan araştırmalar okul öncesi dönemde okula uyumun sağlıklı olması, ilköğretim dönemine başarılı bir başlangıç yapılmasına katkı sağladığını göstermektedir. Okula uyum sağlayan çocuk akademik, sosyal-duygusal ve davranışsal olarak olumlu gelişim gösterir. Okul öncesi eğitim alırken uyum problemi olmayan çocukların hayatları boyunca daha başarılı ve çevresi ile daha sosyal ilişkiler kurduğu tespit edilmiştir (Önder ve Gülay, 2010). Çocuklar okula uyum konusunda ne kadar başarılı olurlarsa, pozitif olan sosyal davranışlarının arttığı, akran şiddetinin, saldırganlığın, dışlanmanın, kaygılı ve korkulu olmanın, aynı zamanda çok hareketliliğin de azaldığı görülmüştür (Gülay, 2011). Ayrıca, okul öncesi eğitim alan çocukların ilköğretim kurumlarına uyumlarının, okul öncesi eğitim almamışlara göre daha yüksek olduğu Yeşil (2008) ve Tangüner (2017) tarafından yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Kardeş (2018) Ankara da sığınmacılara yönelik 5 geçici eğitim merkezinde 19 öğretmenle yaptığı görüşmeler sonucunda sığınmacı çocukların okula uyum sağlamaları için okul öncesi eğitim almalarının gerekliliğini vurgulamıştır.

Okula uyumu etkileyen en önemli faktörlerden biri de ebeveyn tutumudur. Her anne ve baba çocuk yetiştirme konusunda farklı bir anlayışa sahip olurken, iki kardeşe uyguladıkları tutumlarda bile farklılıklar görülebilir. Ratelle, Duchesne ve Guay (2017) yaptıkları araştırmada aile yapısının ve ebeveyn desteğinin çocukların duygusal ve akademik uyumlarında etkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Okula uyum konusu sığınmacılar söz konusu olduğunda daha da önemli bir hâl almaktadır, çünkü sadece okul değil ebeveyn ve öğretmen faktörleri de büyük önem taşımaktadır. Kiuru ve ark. (2016) yaptıkları bir araştırmada, anne-çocuk arasındaki sevgi ile oluşan bağın uyum sorunlarını çözmede etkili olduğunu ve öğretmeniyle olan ilişkisinde pozitif bir bağ oluşturan çocukların uyum problemi yaşamadıklarını ortaya koymuştur.

Okula uyumu etkileyen faktörlerden bir diğeri de öğretmen tutumudur. Öğretmenin çocuklar için hazırladığı sınıf ortamı ve onlara sevgi dolu yaklaşımı çocuğun farklı bir ortama ve orada bulunan bireylere uyumunu kolaylaştırmaktadır. Öğretmen çocuğun ailesinden sonra hayatında en önemli rolü oynayan kişidir ve çocuklarla olan ilişkisi, sınıf yönetimi, mesleki yeterlilikleri, çocuğun hem gelişimini hem de okula uyumunu etkileyebilmektedir (Polat, 2010). Gülay (2010) yaptığı araştırmada okula uyum sağlayamamış çocukların akademik başarılarının düşük olduğunu ve okulu bırakma eğiliminde olduklarını tespit etmiştir. Dolayısı ile öğretmenlerin okula uyumu etkileyen faktörlerin farkında olması ve çocukları anlayarak onlara yol göstermesi gereklidir. Sığınmacı çocukların okula uyum sürecinde, ebeveyn ve eğitimcilerin görüşlerini almak yukarıda belirtilen bu sebeplerden dolayı oldukça önemlidir.

Okula uyum sürecinde ebeveyn ve öğretmen tutumlarının yanı sıra akran ilişkileri de son derece önemlidir. Ailelerin küçülmesi, okul öncesinin bir tercih değil ihtiyaç olduğunun bilincine varılması, çocukları çok erken yaşta akranlarıyla da etkileşimde bulunmaya zorlar. Akran ilişkileri çocukların bilişsel, duygusal ve sosyal anlamda gelişmeyi arttırması, çocukların bilgi alışverişine girip bilgilerini sınamalarına olanak tanınması, çocukta güven duygusunun oluşması açısından önemlidir (Erwin, 2000). Akran ilişkilerinde düzenli bir şekilde etkinlikler yapılır, fakat arkadaşlıkta durum biraz daha farklıdır, oyun arkadaşı olarak

seçilen çocuk ile akran etkinliklerinin dışında da zaman geçirilebilir (Doll, Murphy ve Song, 2003). Vygostky için de eğitim, bilişsel gelişim için bir temel değil, sosyokültürel bir aktivitedir. (Moll, Vygotsky, 1990).

Çocuklar ilk 72 ayda kişiliklerinin oluşması için kendisine uyarıcı bir çevre sunan, sevgi veren ve sağlıklı gelişimini sağlayan bir anne ve babaya oldukça fazla ihtiyaç duyar (Elibol, 2018). Birey olma yolunda kimliklerini kazanmaya çalışan çocukların hayatında bu dönem büyük önem taşımaktadır. Böyle özel bir dönemde savaşın ve şiddetin travmasını yaşayan sığınmacı çocuklar ise göç sırasında cinayet, tecavüz, kaçırılma, insan tacirlerinin eline düşme, açlık, susuzluk, iyi beslenememe, göç ederken boğulma gibi tehlikelerle karşılaşmakta ve göç ettikleri yerde ise yabancı düşmanlığına ve ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar (UNICEF, 2016). Göçmen çocukların yaşadıkları bir diğer sıkıntı ise, ailelerin yeni geldikleri ülkenin lisanını çocukları kadar çabuk öğrenememelerinden dolayı, çocukların çalışmak zorunda kalmasıdır. Geçmişte çocuk işçiliği sadece yoksul kesimi etkileyen bir sorunken son yıllarda göçmen çocukları da içine alan büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir yerden bir yere göç etmekte psikososyal strese, sosyal bağların azalmasına, ailelerin parçalanmasına sebep olmakla birlikte bu durum her türlü ruhsal sağlık sorunlarının temelini de oluşturmaktadır (Hovey ve Magana, 2002). Başka bir ülkeye uyum sağlama süreci kaygı ve depresyonu da tetikleyebilir ve eğitim engeli, dil sorunu, ekonomik sorunlar ise bütün bu etmenlerle birlikte etkisini daha da arttırabilir (Hiott ve Grzywacz, 2008).

Son yıllarda televizyonlarda ve haberlerde sık sık duymaya başladığımız mülteci, sığınmacı, göç ve zorla göçmenler hakkındaki tarihi ve akademik araştırmalar 1980'li yıllardan oldukça önce başlamıştır (Skran ve Daughtry, 2007). Günümüzde yapılan araştırmalar incelendiğinde ülkemizde okula uyum ile ilgili Akış (2018), Kurt (2017), Topçu (2017), Tangüner (2017), Yalçın (2016) ve Zorbaz (2016)'ın çeşitli çalışmalar yaptığı görülmektedir. Bu araştırmalar da genellikle 1. sınıf çocukların okula uyumu, ebeveynlerin okula uyuma olan etkileri, okul öncesi eğitim almış olmanın ilköğretime katkısı, okul uyumuna ilişkin eğitimci görüşleri ve uyumu etkileyen etmenler ele alınmıştır. Sığınmacı çocuklar ile ilgili bir çalışmanın gerekliliğine karar verip bu araştırmaya başlandığında, sığınmacı çocukların okula uyum sürecini kapsayan çalışmalar olmasına rağmen (Apak, 2014; Döner, 2016; Karakaş, 2018; Sağaltıcı, 2013; Sakız, 2016; Uzun ve Bütün, 2016) çocuk gözlemlerine, ebeveyn ve eğitimcilerin görüşlerine birlikte yer verilen her hangi bir araştırmaya rastlanamamıştır. Oysaki sığınmacı çocukların okula uyum sürecini incelemek konusu oldukça önemli görülmeli, çocukların hem dile hem ortama alışmaları, ebeveynlerinden gördükleri, kültürleri, olumlu ya da olumsuz davranışları kendilerinin dışında Türk asıllı çocuklarında akademik başarısını etkileyebilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Türkiye'deki Sığınmacı Çocukların Mevcut Durumu

Mülteciler derneği tarafından 20 Ocak 2021 tarihinde yapılan açıklamaya göre, Türkiye'de geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sığınmacı sayısı 13 Ocak 2021 tarihi itibarıyla 3 milyon 645 bin 557 kişidir. Ülkemizde geçici koruma altındaki sığınmacıların çeşitli değişkenlere göre demografik özelliklerine bakıldığında, çocuk yaşta olan sığınmacıların oranlarının çok yüksek olduğu görülmektedir. Tablo 1'de Türkiye'de yaşayan sığınmacıların yaşlara göre dağılımı verilmiştir:

Tablo 1. *Sığınmacıların Yaşlara Göre Dağılımı*

Yaş Aralığı	Erkek	Kadın	Toplam
0-4	262.142	257.969	520.111
5-9	275.602	257.246	532.848
10-14	214.405	187.627	402.032
15-18	152.711	124.342	277.053
19-24	293.245	218.605	511.359
25-29	207.183	146.867	354.050
30-34	160.518	117.413	277.931
Toplam	1.565.806	1.310.069	2.875.384

Tablo 1'de Türkiye'de yaşayan sığınmacıların yaşlara göre dağılımı incelendiğinde, 0-18 yaş aralığında kadın ve çocukların sayısı 2 milyon 583 bin 373'dür. 10 yaşın altındaki Suriyeli sayısı 1 milyon 52 bin 959 kişidir (Mülteciler, 2021). Veriler, çocuk oranının küçümsenmeyecek kadar yüksek olduğunu göstermekte ve çocukların eğitim ve okul ihtiyaçlarının öncelikle ele alınması gerekmektedir. Sığınmacı çocukların karşı karşıya oldukları risklerin oranını Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. *Sığınmacı Çocukların Karşı Karşıya Oldukları Risklerin Oranı* (Kaynak: Harunoğulları, 2016).

Doğum	Yüzde (%)
Çocuk Evliliği	1
Evsiz	2
Refakatsiz Çocuk	1
Çocuk istismarı	2
Aile İçi Şiddet	3
Çocuk İşçiliği	11
Psikolojik Endişe	1
Eğitim Bırakma	25

Tablo 2'de sığınmacı çocukların karşı karşıya kaldıkları riskler verilmiştir. Kendi ülkelerinde ve anadillerinde ilk defa okul öncesi deneyimi yaşayan çocuklar bile ebeveynlerinden ayrılırken sorunlar yaşayabilmektedir. Başka bir ülkede, evsizlik, ebeveynsizlik, istismar, şiddet, çocuk işçiliği, psikolojik endişe yaşayan çocukların okula nasıl uyum sağlayacakları ve akranlarını nasıl etkileyecekleri bilinmemektedir.

Pek çok insan korkunç sahneler ve ağır şiddete maruz kalmıştır ve böyle korkunç bir travma yaşayan çocukların hayatlarını normale döndürmenin en güzel yolu okuldur. Okula giden çocuklar kendilerini bütün olumsuzluklardan soyutlayıp normal bir çocuk olma hissi kazanırlar, kendilerini güvende hissederler ve aldıkları hasarları iyileştirme sürecine girerler (Charles ve Denman, 2013). Arap Baharı esnasında, Suriye'den gelen sığınmacılar ülkemizdeki eğitim sistemini de etkilemiştir. Dolayısı ile çok kültürlü eğitimin en önemli yapı taşları olan, eğitimde fırsat eşitliği, eğitimde farklı fikirleri analiz etme, kültürel farklılıkları hoş karşılama, kültürel çeşitliliğin olduğu eğitim ortamları yaratma gibi konulara ağırlık vermeye ihtiyaç doğmuştur (Cırık, 2008).

Yukarıda belirtilen bütün bu sebeplerden dolayı, bu çalışmada sığınmacı ve Türk çocukların okula uyum sürecini gözlemlemeye, ebeveynlerin ve öğretmenlerin bu sürece ilişkin görüşlerini

belirlemeye ve grup üzerinde çalışma yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Bu araştırma, sığınmacı çocukların, ebeveynlerinin ve eğitimcilerin karşılaştıkları sorunlarının tespit edilmesi, elde edilen verilerin eğitim sistemi ile ilgili kişi ve kurumlar için yararlı bir çalışma olması, tespit edilen sorunların çözümüne ilişkin öneriler sağlaması, ortaya çıkan sorunlar konusunda araştırmacıların ve yetkililerin dikkatinin çekilmesi, sığınmacı ve Türk çocukların eğitiminde duyarlılık yaratılması için önemlidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu araştırma, erken çocukluk döneminde okul öncesi eğitimi alan sığınmacı ve Türk asıllı çocukların okula uyum sorunlarını belirlemek amacıyla yürütülmüştür.

YÖNTEM

Bu araştırma nitel araştırma modellerinden biri olan durum çalışması şeklinde tasarlanmıştır. Durum çalışması, bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır. İncelenen güncel bir durum hakkında nasıl ya da neden soruları ile başlayan sorulara cevap arar, dolayısı ile araştırmacıya derinlemesine ve zengin veri toplamak için olanak sağlar (Akar, 2017). Bu çalışmada ebeveyn ve öğretmen görüşlerini belirlemek için bireysel görüşmeler yapılmış ve çocuk gözlemlerinden yararlanılmıştır. Erken çocukluk dönemindeki sığınmacı ve Türk asıllı çocuklar okula nasıl uyum sağlar ortaya koymak amaçlanmıştır.

ÇALIŞMA GRUBU

Çalışma Marmara Bölgesindeki bir üniversitenin erken çocukluk dönemi çalışmalarını desteklemek amacıyla kurmuş olduğu bir kurumda gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmanın çalışma grubunu bu kurumda eğitim alan öğrenciler öğretmenleri ve çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen, çocuk ve ebeveynler amaçlı örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme olarak nitelendirilen örneklem türü yardımı ile belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yönteminde en önemli kısım daha önce hazırlanmış bir grup ölçütü karşılamakta olan bir örneklem ile çalışılmasıdır. Örneklem problem ile alakalı olarak belirlenmiş niteliklere sahip nesnelere, olaylar, kişiler ya da durumlardan oluşur (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2012). Ölçüt örnekleme yöntemi ile 4 sığınmacı 4 Türk asıllı çocuk, onların ebeveynleri, Marmara bölgesinde bulunan bir üniversitesinde okuyan öğretmen adaylarından, araştırmanın yapıldığı kurumda aday öğretmen sürecini tamamlayarak öğretmen olmaya hak kazanmış 11 öğretmen olmak üzere toplam 27 katılımcı seçilmiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırmanın verileri araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme ve gözlem formları ile toplanmıştır. Bu araştırma için hem gözlem hem de görüşmeler de kullanılmak üzere ebeveyn görüşme formu, öğretmen görüşme formu ve çocuk gözlem formu hazırlanmıştır.

Ebeveyn Görüşme Formu; araştırmacı tarafından geliştirilen ve yarı yapılandırılmış sorulardan oluşan dönemin başında ön görüşme ve dönemin sonunda son görüşme yapmaya olanak sağlayacak şekilde hazırlanmış 15'er sorudan oluşan iki ayrı formdan oluşmaktadır.

Eğitmen Görüşme Formu; öğretmenler için hazırlanmış sığınmacı ve Türk asıllı çocuklarla ilgili 18 sorudan oluşan formlardır. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme

yönteminden yararlanılmasının sebebi ise öğretmenlerin okula uyum haftasında, sınıflarında bulunan çocuklarla ilgili düşüncelerini anlatmalarına imkân vermek ve bu süreci derinlemesine inceleyebilmektir. Öğretmenlerin kaygılarını, beklentilerini, öğrencileri hakkındaki düşüncelerini öğrenmek için görüşme yöntemi tercih edilmiştir.

Çocuk Gözlem Formu; Araştırmacı tarafından doldurulan ve çocuğun sınıf içinde sergileyebileceği davranışlardan oluşmaktadır. Öğrenciyi bütün olarak değerlendirmek için anket şeklinde hazırlanan gözlem formuna işaretlenecek şekilde ve 16 maddeyi kapsamaktadır. Sınıf içi iletişim (4 madde), sosyal beceriler (10 madde), akademik beceriler (4 madde), öz bakım becerileri (4 madde) ve duygusal gelişim (16 madde) adı altında beş bölümden oluşmaktadır. Sınıflarda bulunan gözlem camları kullanılarak, izlenen davranışlar anket listesine işaretlenecek şekilde hazırlanmıştır.

Hazırlama aşamasında formlardaki (ebeveyn, eğitimci, gözlem) soruların geçerliliğinin artırılması için araştırma konusu ile ilgili ulusal ve uluslararası alan yazının taraması yapılmıştır ve formlarda yer alması düşünülen maddeler belirlenmiştir. Son olarak üç öğretim üyesi ve bir araştırma görevlisinin formları incelemelerinin, görüşlerinin alınması ve formlarda ki soruların geçerliliğinin sınanmasının ardından gözlem formları son şeklini almıştır. Öğretmen sorularında güvenilirliği arttırmak için branşlar arası farklılıktan yararlanılmıştır. Son olarak hazırlanan formların sunuma uygun olup olmadıkları bir çocuk psikologu tarafından değerlendirilmiştir. Psikolog onayının ardından görüşme formları için pilot görüşmeler yapılmıştır. Eksiklikleri giderilen görüşme formlarına son şekli verilmiştir. Türk asıllı ebeveynlerle yapılan görüşmeler yaklaşık 20 ile 30 dakika arası sürmüştür. Sığınmacı ebeveynler ile tercüman eşliğinde görüşülmüştür. Tercümanın soruları uygun dile çevirmesi ve bazı ebeveynlerin tedirginliklerinden dolayı görüşmeler 35-45 dakika arası sürmüştür. Ebeveynlerin ve öğretmenlerin beklentilerini, kaygılarını ve düşüncelerini derinlemesine öğrenmek için tercih edilen görüşme yönteminde veri kayıplarını önlemek amacıyla ses kayıt cihazı ve not alma tekniği birlikte kullanılmıştır. Kayıt cihazının görüşmeleri ve ebeveyn tutumlarını etkilememeleri, sorulara içtenlikle cevap vermekten kaçınmamaları için kayıtların kendileri tarafından tekrar dinlenebileceği ve istedikleri takdirde bazı kısımların çıkarılabileceği belirtilmiş ardından veri toplama sürecine geçilmiştir.

Çocuk gözlemleri 30 haftada tamamlanmıştır. Dönemin başında ve yarıyıl tatilinin hemen ardından çocukların okula uyum süreci ile ilgili sıkıntılar yaşayacakları düşünülerek haftada 4 gün her hafta 16 saat gözlem yapılmıştır. Geri kalan zamanda haftada 3 gün her hafta 12 saat olmak üzere iki dönem boyunca çocukların okula uyum süreçleri gözlemlenmiştir.

VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Çocuk gözlemleri, çocukların okula başladıkları Ekim ayından Mayıs ayının sonuna kadar devam etmiştir. Açık uçlu sorular ile hazırlanmış ebeveyn görüşme formları dönemin başında ve sonunda iki oturumda gerçekleştirilmiştir. Öğretmenler için hazırlanan görüşme formları ise tek oturumda okullar açıldığında tamamlanmıştır. Çalışmanın literatür ve veri toplama sürecinde bilimsel araştırma ve yayın etiğine uygun hareket edilmiştir. Çocuklar doğal sınıf ortamlarında gözlemlenmiş, iletişime geçilmemiş ve kendilerine soru yöneltilmediği için ebeveynlerinden izin alınmıştır. 8 sorudan oluşan ebeveyn bilgi formu ve öğretmen bilgi formu ile öğretmenlere ait kişisel bilgiler alınmıştır ve izinleri doğrultusunda görüşmeler yapılmıştır.

Çalışmanın yapıldığı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün 19.10.2017 ve 60305806-44-E.17194040 sayılı yazısı ile gerekli izinler alınmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. İçerik analizinde çalışmaya yönelik kodlar önceden belirlenmemiş, katılımcıların görüşleri okunup görüşlerden hareketle ortak kodlar oluşturulmuştur ve bu kodları yansıtan katılımcı görüşleri betimsel olarak doğrudan alıntılar şeklinde sunulmuştur. Analiz sürecinde öğretmen ve ebeveynlerin görüşleri ile içerik analizi yapılmış ve doğrudan alıntılarla bu analizler güçlendirilerek sunulmuştur. 30 hafta gözlenen çocukların gözlem sonuçları betimsel analiz (frekans) ile çözümlenmiştir. Dönemin başında ve yarıyıl tatilinin hemen ardından çocukların okula uyum süreci ile ilgili sıkıntılar yaşayacakları düşünülerek haftada 4 gün 16 saat gözlem yapılmıştır. Geri kalan zamanda haftada 3 gün 12 saat olmak üzere iki dönem boyunca çocukların okula uyum süreçleri gözlemlenmiştir. Gizlilik esasına dayanılarak katılımcıların isimleri verilmeden kodlanarak aktarılmıştır ve ebeveynler için V1, V2,.....,V8 kodları kullanılmıştır. V1,....,V4 kodları sığınmacı ebeveynleri temsil etmektedir. Öğretmenler için E1,....., E11 çocuklar için Ö1,.....Ö8 kodları kullanılmıştır. Ö1,....Ö4 kodları sığınmacı çocukları temsil etmektedir.

Eğitmen Görüşleri

Marmara bölgesinde bir üniversitede okuyan öğretmen adaylarından, aday eğitim sürecini tamamlamış 11 eğitimci ile çalışma gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan eğitimciler sığınmacı çocuklara eğitimci olmak için özel bir eğitim aldınız mı? Sorusu sorularak sınıflarında çok kültürlü eğitime hazır olup olmadıkları değerlendirilmiştir. Katılımcılar sığınmacı çocuklara eğitimci olmak için özel bir eğitim almadıklarını belirtmişlerdir.

Çocuklara sorunsuz bir eğitim verebileceğinizi düşünüyor musunuz? Ne açıdan zorlanacağınız düşünüyorsunuz? Sorusunun cevabı tablo 3'de şu şekilde özetlenmiştir.

Tablo 3. Eğitimcilerin Sınıf İçinde Karşılaşabilecekleri Sorunlar

Kodlar	f
Oyun kuramama	5
İletişim sorunu	4
Çok kültürlü bir sınıfta öğretmenlik yapabilmek için eğitim alınmamış olması	11
Dil sorunu	9
Psikolojik sorunlar	1

Tablo 3 incelendiğinde, verilen cevaplar çocukların aralarında oyun kuramamaları, iletişim sorunu yaşamaları, eğitimcilerin çok kültürlü sınıflarda öğretmenlik yapabilmek için özel bir eğitim almamış olmaları ve yaşanacak dil sorunu gibi sebeplerden dolayı genel olarak eğitimcilerin sorunsuz bir eğitim öğretim yılı geçiremeyeceklerini düşündüklerini göstermektedir. Bu durumdan farklı olarak E1 görüşlerini şu şekilde dile getirmiştir.

E1: "Sorun mutlaka olur ama ben zorlanacağımı düşünmüyorum. Onların yaşları bir de benim branşım gereği. Sonuçta ben zaten İngilizce öğretiyorum, sığınmacı olmasa da yabancı dil öğretiyorum. Yani o yüzden çok sıkıntı olmayacak. Daha kolay olacak diğer branşlara göre."

E9: "Hayır, dil sorunu olabilir. Çocukların geldiği yere göre mesela Suriye'den geliyorsa savaş ortamından geliyor psikolojik sorunları olabilir. Başka ülkelerden geldiyse sıkıntı olmaz." cevabı

sığınmacı çocukların beraberinde psikolojik sorunlarda getirebileceği gerçeğine dikkat çekmektedir.

Sınıflarında sığınmacı çocuklar olan öğretmenler için tercümanın ulaşabilir olması oldukça önemlidir. Yapılan görüşmelerde sadece iki öğretmen hariç diğer bütün öğretmenler tercümana bir şekilde ulaşabileceklerini ya da alternatif bir çözüm üretebileceklerini belirtmişlerdir. E9 ve E10 kodlu öğretmenlerin bu konuya bakış açıları şu şekildedir.

E9: "Evet, bulurum ASAM ile iletişime geçerim."

E10: "Tercüman değil de belki sözlük kullanabilirim çok zorda kalırsam."

Sığınmacı çocukların Türkçeyi anlayıp sınıf arkadaşları ve öğretmenleri ile iletişime geçmeleri ebeveynleri için ne kadar mutluluk verici ise Türk asıllı çocukların okulların da İngilizce öğrenmesi de ebeveynleri için o denli önemlidir. Çocukların Türkçeyi (İngilizceyi) doğru ve güzel konuşmalarına yeterli destek verebilme konusunda öğretmen görüşlerinden alınan ifadeler aşağıda tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. *Eğitmenlerin Dil Eğitimi Konusunda Görüşleri*

<i>Kodlar</i>	<i>f</i>
Hikâye okuma	8
Drama	6
Canlandırma	3
Türkçeyi düzgün konuşma	9
Şarkılar	8
Görseller	10

Tablo 4 incelendiğinde, öğretmenlerin tamamının çocuklara Türkçeyi (İngilizceyi) doğru ve güzel konuşmalarında yeterli desteği verebileceklerini düşündükleri görülmektedir. Sığınmacı çocukların yaşlarının küçük olması, hem Türk hem de sığınmacı çocukların okul öncesi eğitimi alıyor olmalarının dil gelişimlerine katkısı olacağı vurgulanmıştır. Bu konuda E1'in ifadeleri şu şekildedir.

E1: "Yani tabi elimden geldiği kadar, ne kadar çok verirsem o kadar alacaklar. Derste mümkün olduğu kadar Türkçe konuşmamaya çalışırım. Genelde, aşırı derecede bir şey olmadığı sürece hep ana dil kullanmamaya çalışıyorum olması gereken bu olduğu için. Benim için aynı olacak sonuçta Türk çocukta, sığınmacı çocukta da beni anlamayacak İngilizce bir şey söylediğimde."

Çok kültürlü sınıflarda kullanılacak müfredat eğitiminin, farklı kültürlerden gelen çocukların ihtiyaçlarını karşılaması ve bu eğitimi eşit olarak almalarını sağlamak oldukça önemlidir. Bu araştırmaya katılan öğretmenlerin sığınmacı ve Türk çocuklara verilecek eğitim konusunda aynı müfredatın kullanılmasının çocukların yaşadıkları ülkenin dilini öğrenmeleri ve okula çabuk uyum sağlamaları açısından önemli olduğu konusunda hemfikir oldukları görülmektedir. Aşağıda, öğretmenlerin sığınmacı ve Türk çocukların eğitimi için kullanacakları müfredata dair görüşleri verilmiştir.

E1: "Aynı planı uygulayacağım. Burada genelde okul öncesi programı ile paralel gitmeye çalışıyorum. Mesela çocuk kendi ana dilinde uzun kısıyı bilmiyorsa benim ona İngilizcesini öğretmem çok manalı olmaz. O yüzden buradaki program ile paralel gidiyoruz. Onlar sayıları öğrenmeden ben sayılara geçmem."

E2: "Sığınmacı çocuklar dil bilmedikleri için görsel yardımıyla, işaret diliyle daha iyi anlıyor bende müfredatımı ona göre hazırlarsam her iki tarafta anlamış olur"

Okula uyum sürecinde sığınmacı ve Türk asıllı çocukların, aralarında çatışma yaşamadan aynı ortamda eğitim almaları konusunda E5 ve E7 kodlu öğretmenler fikirlerini çocuklar arasında çatışma yaşanabilir şeklinde belirtmiştir. Diğer öğretmenlerin konuya bakış açıları şu şekildedir.

E3: "Hayır, sığınmacılarla Türk çocukların birbirlerine destek olabileceklerini düşünüyorum." cevabı ile farklı bir yaklaşım sergilemiştir.

E8: "Düşünmüyorum, çünkü çocuklar zaten genelde okul öncesi çocukları genelde oyun çağında belli bir iletişim değil de belli bir oyun, o yüzden sıkıntı olmaz diye düşünüyorum."

E9 "Hayır düşünmüyorum. Çocuklar çok saftır."

E10: "Açıkçası hayır, çünkü çocuklar bu tür duygular beslemiyorlar diye düşünüyorum. Tabi kavga olabilir aralarında ama bu Suriyeli ya da Türk oldukları için olmaz."

Çocukların okula çabuk uyum sağlaması ve devamı için öğrenmeyi eğlenceli kılmak konusunda öğretmenlerin görüşleri tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Öğrenmeyi Eğlenceli Kılmak

Kodlar	f
Şarkılar	5
Oyunlar	7
Eğlenceler	5
Açık hava etkinlikleri	2
Doğum günü partileri	8
Kostüm partileri	8

Tablo 5 incelendiğinde, öğretmenlerin çocukların okula çabuk uyum sağlaması ve devamı için öğrenmeyi eğlenceli kılmak konusunda şarkılar, oyunlar, eğlenceler, açık hava etkinlikleri, doğum günü partileri ve kostüm partileri gibi fikirleri olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin cevapları çocukların okula devamını sağlayabilmek ve öğrenmeyi çeşitli yollarla eğlenceli kılmak için çok çeşitli fikirleri olduğunu göstermektedir. Aşağıda E4'ün bu konudaki anlatıları paylaşılmaktadır.

E4: "Kostümleri çok seviyorlar, kostüm partisi yaptığımızda çok eğlenirler. Onlarla özel ilgilenip oynadığımızda çok sevinirler. Onları da yapamazsam çocukların ilgisini çeken konulara yoğunlaşırım bir süre o konular üzerinden gitmeye gayret gösteririm."

Sığınmacı ebeveynler ile görüşmelerinde öne çıkan cevaplardan biride çocukların arasında ayrımcılık yapılmaması, eğitimlerin sığınmacı çocuklara adil davranması olmuştur. Aşağıda bu konu ile alakalı 3 öğretmenin görüşleri sunulmuştur.

E1: "Yani benim için yine bir şey fark etmiyor, ben adil olabileceğimi düşünüyorum. Çünkü dediğim gibi benim içinde onlar sadece şu anda bir çocuk benim öğrencim. Türk dür filan millet önemli değil."

E7: "Evet, onlarda çocuk sonuçta ayrımcılık yapmak doğru değil belki pozitif ayrımcılık olabilir, onlar kendilerini anlatamadığı için bazı konularda"

E9: "Evet, zor olacağını zannetmiyorum. Dediğim gibi çocukta ayrımcılık yapılacaksa öğretmen olmamak gerektiğini düşünüyorum."

Eğitmenler ile yapılan görüşmelerde sınıflarında çocuklar arasında ayrımcılık ve gruplaşma yaşanacağını düşünüyor musunuz? Sorusu sorulmuş ve böyle bir duruma hazırlıklı olup olmadıkları belirlenmek istenmiştir. Verilen cevaplar sınıflarda karşılaşılabilecek en büyük sorunun farklı dili konuşmanın olduğu, ayrımcılık ile ilgili kaygılarının bulunmadığını göstermektedir.

E2: "*Karışık gruplama yapacağım için buna fırsat vermem.*"

E6: "*Daha yakın görürler ama onları birbirine kaynaştırabiliriz diye düşünüyorum. Mutlaka olur gruplaşma her çocuk arasında olduğu gibi, çok büyük sorun olmaz diye düşünüyorum.*" cevabı ile sadece sığınmacı çocukların değil her çocuğun gruplaşmaya meyilli olacağını aktarmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin verdikleri cevaplar çocukların kendi kültürleri ile alakalı gruplaşma ve ayrımcılık yaşanmasına hazırlıklı olduklarını göstermektedir.

Tablo 6. Farklı Kültürdeki Çocukları Kaynaştırma Çalışmaları

<i>Kodlar</i>	<i>f</i>
Grup çalışmaları	10
Drama	3
Orff	1
Kız erkek karma gruplar	5
Her çocuğun birlikte oynayabileceği oyunlar	2
Sığınmacı ve Türk çocukların birlikte katılabileceği etkinlikler	1

Tablo 6 incelendiğinde, öğretmenlerin bu farklı iki grubu kaynaştırabilecek çok çeşitli fikirleri olduğu görülmektedir. Bu konuda öne çıkan cevap ise farklı kültürlerin birlikte çalıştığı grup çalışmaları olmuştur. Bu durumu E4 ve E5 şu şekilde ifade etmiştir.

E4: "*Grup çalışmalarında karışık olmak, sadece kızlarla değil erkeklerle beraber olmayı, birbirlerini iyi tanımaları çok önemli, drama-orff eğitimleri alıyoruz mesela onlar uygulanabilir.*"

E5: "*Grup çalışmalarına önem veririm grup çalışmalarını onların seçimine bırakmam. Bir şekilde birlikte çalışmayı öğrenirler.*"

Çocukların okula uyum sürecinde ebeveynlerin etkin katılımını aşağıdaki öğretmenlerin görüşlerinde özetlenmiştir:

E1: "*Ben ailelere de İngilizce eğitimi vermeyi de düşünmüştüm, çocuklarına yardımcı olabilmeleri için. Bir iki derse filan gelebilir sonra gelmeyebilir çünkü onlar daha Türkçeyi yabancı dil olarak öğreniyorlar birde İngilizceyi yani aynı anda iki yabancı dili öğrenmek onlara zor gelebilir. Benim açımdan o yüzden belki gelmeyebilirler benim katılımlarıma ama ana öğretmenimizin yapacağı aile katılımlarına vakti oldukça gelebilirler diye düşünüyorum.*"

E4: "*Aileler mutlaka katılmalı, Türk aileler geldiğinde benimde ailemde gelsin isterler.*"

E8: "*Tabi çevirmen olması gerekiyor bence çünkü bizde yeterli düzeyde ne Arapça nede İngilizce var. Bende açıkçası, çevirmen olduğu sürece daha rahat anlaşacağımızı düşünüyorum, çünkü durumlarını filan anlatamayız. Seminerler oluyor, kahvaltılar oluyor veliler getiriyor, bazı kurslar var el işi ve İngilizce kursu vb.*"

E9: "*Çok düşünmüyorum çünkü çoğunun iş kaygısı var, bir işte çalışmak zorundalar ve dil sorunu demek istiyorum. Kimisi bunu kolayca aşabiliyor hani nasıl diyeyim kolayca üstesinden gelebiliyorken öğreneyim edeyim kimisi dili çok çabuk öğrenemiyor ya da umursamıyor. O yüzden aileden pek bir şey*

beklemiyorum, onlarda zaten geçim kaygısı olduğundan onlarda pek okutma taraftarı da olmuyor, çalışma taraftarı oluyor."

Sınıflarında sığınmacı çocuklar bulunan çok kültürlü sınıflara sahip öğretmenlerin çocukların sınıf kurallarını benimsemeleri konusundaki tutumları şu şekildedir.

E3: *"Okul kurallarına uyacaklarını düşünüyorum, yani evde annelerini dinlemeseler bile okulda farklı olur."*

E5: *"Alışırılar bence çoğunluğa uyarlar başta zor olabilir ama bir süre sonra onlarda alışırılar."*

E6: *"Çocuklar birbirlerinden görüp de adaptasyon hızlı olabilir."*

E8: *"Şimdi ilk başlar da hiç bir çocuk benimsemiyor açıkçası. Daha sonra benimseyeceklerini düşünüyorum yavaş yavaş herkes onu yaptıkça göre göre, yani mutlaka benimsiyorlar senenin sonunda. O yaptıkça o da yapıyor o yaptıkça o da yapıyor ekstra bir sıkıntı olmaz."*

E10: *"Benimseyeceğini düşünüyorum tabi ki sonuçta yani nereli olduğu fark etmiyor bu kuralları bizim verip veremememiz uygulatabilmemiz önemli olan. Sonuçta mesela işte diyelim ki orda bir bardak var o bardağa dokunmaması gerekiyor bunu mimiklerle gösterebiliriz vücut dilini kullanarak."*

E11: *"Benimserler bence kurallardan oluşan ve kuralları anlatan görseller. O şekilde bakıp benimserler. Dil sorununu aşabiliriz bu şekilde görsellerle."*

Okula ilk defa başlayan çocukların öz denetim ve öz bakım becerilerini geliştirebilmek özellikle farklı dili konuşan bir grubu da konuya dâhil etmek oldukça önemlidir. Bu durum aşağıdaki öğretmenlerin görüşlerinde şu şekilde özetlenmiştir:

E4: *"Öz bakım çok rahat ancak öz denetim daha zor, yapma deseniz de dinlemeyebilirler."*

E5: *"Kazandırabilirim. Bilemiyorum nasıl ama. Girdiği ortamda mesela kahvaltı yapıyoruz gidip herkes ellerini yıkıyor o bizden gördüğü zaman alışır. Alışmadığı zaman da biraz özel ilgiyle göstererek anlatmaya çalışırım."*

E6: *"Ufak ufak uyararak ve örnek olarak, göstererek öz denetim ve öz bakım becerilerini geliştirebilirim diye düşünüyorum."*

E7: *"Göstererek, yanlış yapıyorsa örneklerle anlatırım."*

E8: *"Evet, burada zaten onlar kişisel ihtiyaçlarını kendileri karşılayabilirler. Bizde burada eksiklerini tamamlarız öz bakım ve öz denetim konusunda."*

E9: *"Olayın ben dil sorunun çözülesiyeye kadar olduğunu düşünüyorum açıkçası. Bu noktada da ne olur belki ilk başlarda tercüman mesela 3-4 günde bir tercüman desteği alırsam. Yaptığı hareketleri davranışları gözlemleyip doğru yanlış tercümana aktarıp doğruluğunu ve yanlışlığını iletmesini isterim."*

E11: *"Olabilir eğer bir davranış görürsem bende onlara örnek olarak hapsururken ağzımı kapatırım ellerimi yıkarken onlara örnek olabilirim. Bu şekilde onlara yardımcı olabilirim."*

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumunun öğretmenlere etkisi sorulmuş, alınan cevaplar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Eğitimcilerle Etkileri

<i>Kodlar</i>	<i>f</i>
Kültürel farklılıklar	9
Aile ile iletişim kurma	2
Konuları evde pekiştirme	1

Tablo 7 incelendiğinde, Ailelerin farklı kültürlerden gelmiş olması en çok verilen cevaplar arasındadır. Konu aşağıda ki eğitimcilerin görüşlerinde şu şekilde özetlenmiştir:

E1: *Kesinlikle çünkü kültürel bir değişiklik var söz konusu olan. Sığınmacı ailelerde daha çok olabileceğini düşünüyorum. Onların ailelerinin yaşadığı ortam ile bizim ailelerimizin yaşadığı ortam farklı ve kabul ettiği normlar farklı olduğu için. Evde böyle yetiştirildiği için bize geldiklerinde şaşırabilirler bu normal bir şey.*

E3: *Evet, açıkçası o konuda bende biraz endişeliyim. Evde dersleri ile ilgilenirler mi, aile ile nasıl anlaşırız?*

E6: *Her ailenin kendi içinde kuralları var çocuklarını ona göre yetiştiriyorlar, bu mutlaka etkiler diye düşünüyorum. Her çocuk farklı kültürde yetişiyor burada da bir araya toplanıyorlar, tabi ki etkiler.*

E7: *Etkilemez diye düşünüyorum. Okulda çocuk farklı olur, o okulun kuralı okulda uyar.*

E9: *İş kaygısı olanın çocuğa enerjisi kalmıyor ve çocuklar gerçek anlamda anne babalarına hasret kalıyorlar. O ilgiyi de göremeyince bu sefer işte az önceki sınıf kurallarına dönüyor olay. Ne kadar sınıf kurallarını da bilse aileden sevgi ve ilgi hissedemediği için bir şekilde dikkat çekmek istiyor.*

Verilen cevaplar, ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının bir eğitimci hariç diğer bütün katılımcıları endişelendirdiğini göstermektedir.

Ebeveynler İle Yapılan Ön Görüşmeler

Araştırmanın amacına uygun olarak ebeveynlere yöneltilen 15 soru ve ebeveynlerin bu sorulara verdikleri cevaplar; ön görüşme ve son görüşme şeklinde aşağıda sıralanmıştır.

Bu çalışmada katılımcıları 2 Suriyeli, 1 Afgan, 1 Iraklı sığınmacı ebeveyn ve 4 Türk asıllı ebeveyn olmak üzere toplam 8 kişi oluşturmuştur. Gizlilik esasına dayanılarak katılımcıların isimleri verilmeden kodlanarak aktarılmıştır ve ebeveynler için V1, V2,.....,V8 kodları kullanılmıştır. V1,...,V4 kodları sığınmacı ebeveynleri V5,V8 kodları Türk ebeveynleri temsil etmektedir. Çocuğun okul öncesi eğitim almasının ona katkıları tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Okul Öncesi Eğitim Almanın Çocuğa Katkıları

<i>Kodlar</i>	<i>f</i>
Sosyalleşmesi	5
Türkçe dil eğitimi	4
İletişim	4
Uyum	2
İlköğretime hazırlık	2
Çocuğun özgüveninin gelişmesi	2

Tablo 8 incelendiğinde, katılımcılar Türkçe dil eğitimi, çocuğun sosyalleşmesi, çocuğun eğitimci ve arkadaşları ile iletişim kurmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Bu durumu V4 şu şekilde belirtmiştir.

V4: "Kendine güveni artar, Şimdi dışarı çıktığımızda elimizi bırakmıyor biraz korkak ürkek. Oturduğumuz ortamda fazla çocuk yok dışarıda olsa da uzak duruyorlar. Kimseyle konuşma muhabbet olmuyor. Mutlu olur sosyalleşir. Servise binmesi çok güzel, kendine güveni gelecek."

Ebeveynler ile yapılan ilk görüşmelerde çocuğun alacağı eğitime ilişkin okuldan beklentileri sorulmuş, alınan cevaplar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Ebeveynlerin Çocuklarının Alacağı Eğitime İlişkin Okuldan Beklentileri

<i>Kodlar</i>	<i>f</i>
Türkçe dil eğitimi	3
İletişim	3
Sosyalleşme	3
Okuma yazmayı öğrenme	1
Çocuğa eşit davranılması	1
El becerileri kazanması	1
Özgüven	1
Paylaşım	1
Öz bakım becerileri kazanması	1
İyi eğitim	1
Müzik aleti çalabilmesi	1
Çocuğunun kıskançlığı bırakması	1

Tablo 9 incelendiğinde, verilen cevaplar ebeveynlerin öncelikli olarak Türkçe dil eğitimi, iletişim ve sosyalleşme konularında kaygılandıklarını göstermektedir. Bu konuda V4'ün ifadeleri şu şekildedir.

V4: "Arap'tır Türk'tür herkese aynı seviyede yaklaşılmasını istiyorum. Eşit davranılmasını istiyorum. İsteddiğimiz Türkçeyi doğru bir şekilde öğrenmesi çünkü o bizim yaşımızda değil ve buraya ortarlardan filan başlamadı en dipten başladığı için belki de bu çocuğun geleceği burada olacak. O yüzden en önemli olan şey bizim için Türkçeyi öğrenmesidir. Televizyon dil öğreniminde pek bir şey ifade etmez dilini öğreneceği insanlarla karışmak daha etkili olur."

Ebeveynler ile yapılan ilk görüşmelerde çocuğun okula uyum sürecinde karşılaşıacağı zorluklar sorulmuş alınan cevaplar tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Okula Uyum Sürecinde Yaşanabilecek Zorluklar

<i>Kodlar</i>	<i>f</i>
Anneden ayrılınca ağlama	4
Dil bilmeme sorunu	3
Maddi sıkıntılar	1
Akran zorbalığı	1
Öz bakım becerilerini karşılayamama	1
Okulda çocuğun kendi yemek yiyememesi	1
Ortamın yabancı olması	1
Eğitmen ve Arkadaşlarına Alışamaması	1

Tablo 10 incelendiğinde, sığınmacı ebeveynlerin daha çok maddi kaygılar, dil ve akran zorbalığı konusunda endişelendiğini göstermektedir. Türk ebeveynlerin ise daha çok öz bakım ve güvenli bağlanma endişeleri taşıdıkları görülmektedir. Bu durumu V5 şu şekilde belirtmiştir.

V5: "Ağlar üzüdür yapamaz Ellerini yıkar ama tuvalet ihtiyacını karşılayamaz, bir şey ister ama söyleyemez diye öyle şeylerden korkuyordum. Anneye aşırı derecede bağlı. Yapamaz diye korkuyorum."

Ebeveynler ile yapılan görüşmelerde çocuğunun okula uyum sürecinde öğretmenlerden bilgi edinmek istediğiniz konular nelerdir? Sorusu sorulmuş aşağıda bu konu ile ilgili V1 ve V2'nin anlatıları ile verilmiştir.

V1: "Öncelikle çocuğun zekâsını bir test edip daha sonrasında çocuğun daha çok neye meyli varsa, ilgisi neyse ona yönelik eğitim verilmesini isterim. Çünkü sevmediği bir şey zorla yapıldığı zaman onu ister istemez düzgün bir şekilde yapmayacaktır. O yüzden kendi istediği bir şeyi yaparsa daha güzel ve düzgün yapacaktır."

V2: "Soramam ben öyle şey. Benden rahatsız olmalarını istemem benden sıkılmasınlar diye soramam."

Ebeveynler ile yapılan görüşmeler sonucunda, çocukların dil eğitimi konusunda hem Türk hem de sığınmacı ebeveynlerin çocuklarının Türkçeyi ve İngilizceyi en iyi okulda öğreneceği fikrinde oldukları tespit edilmiştir. Bu konuda V2 ve V4'ün görüşleri şu şekildedir.

V2: "Ben ilk geldiğimde çocuklarım okula gidemedi ve mecburen dışarıdan kulaktan dolma birazda olsa öğrendiler. Çok az konuşabiliyorlardı ama okulda daha düzgün ve doğru öğreneceklerine inanıyorum"

V4: " Televizyon dil öğreniminde pek bir şey ifade etmez. Dilini öğreneceği insanlarla karışmak daha etkili olur."

Okulun düzenlediği aile katılım etkinlikleri konusunda bir ebeveyn kültürlerinde kadının evden fazla çıkmaması gerektiği için, aynı zamanda engelli bir çocuğu ve hamile olması sebebi ile katılamayacağını belirtmiştir. 1 ebeveyn ise çocuklarının okula alışmasının ailesinden birilerini okulda görmesi ile daha zor olacağını düşündüklerinden dolayı bu soruya hayır cevabını verirken 6 ebeveynin cevabı ise olumlu olmuştur.

V4: "Biz oradan uzak durmayı tercih ederiz. Dediğim gibi çocuk dışarıda korkuyordu topluma karışmaktan korkuyordu. O yüzden kendine güveni açısından uzak dururuz. Bir ihtiyaç olması durumunda ona gözükmeden halledip çıkarız. Arkamda bir sırtım var demesin bize güvenmesin diye fazla gitmeyiz."

V3: "Yararı olacaksa elimden geleni yaparım, beni okulda görürse sıkıntı yaşamayız"

Sığınmacı ve Türk asıllı ebeveynlerin fikir ayrılığına düştükleri konu ise çocukların öğretmenleri ile olan iletişimleri konusu olmuştur. 5 ebeveyn çocuklarının öğretmenleri ile olan iletişimlerinde zorluk çekmeyeceğini, 3 ebeveyn ise çocuklarının iletişim kurarken zorluk çekeceklerini belirtmiştir. Bu konuda V3 ve V4'ün görüşleri şu şekildedir.

V3: "Evet aç kalmasından ihtiyaçlarını karşılayamamasından biraz korkuyoruz."

V4: "Hiç Türkçe bilmiyor o yüzden korkuyoruz. Dil bilmediğinden dolayı okula uyum sağlayamayacağı için okuldan çıkarılacağını falan düşünüyoruz."

Çocukların aralarında çatışma yaşaması konusunda ebeveynler yarı yarıya fikir ayrılığı gösterse de çocukların aralarında çatışma yaşayabileceklerini düşünenler kültür farklılığı sebebi ile bir çatışma beklemediklerini ama çocukça problemler olabileceğini ifade etmişlerdir. Aşağıda 3 annenin bu konudaki anlatıları paylaşılmaktadır.

V3: "Onlar çocuk çabuk unuttur affeder bir sıkıntı olmaz."

V5: "Olabilir evet o doğal bir şey bence"

V7: "Baştan olabilir ama sonradan olacağını düşünmüyorum. Konuştuğunu anlayamaz ama sonra sıkıntı olmaz"

Çocukların okula devam edeceğini düşünüyor musunuz? Sorusu sorulmuş bir ebeveyn hariç bütün ebeveynler çocuklarının okula devam edecekleri konusunda olumlu beyanda bulunmuşlardır.

V2: "Evet, gideceğini düşünüyorum ama dil konusunda zorlanırsa pes edebilir."

Araştırmaya katılan ebeveynlerin, öğretmenlerin sığınmacı ve Türk çocukların arasında adil olup olamayacağı konusunda görüşleri değerlendirilmiştir. 3 Ebeveynin anlatıları şu şekildedir.

V2: "Bir yönden korkularım vardı. Sonuçta burada yabancıyız ama diğer tarafta da aynı milletten çocuklar var ama çocuğum kendini sevdire diye düşündüm."

V5: " Hepsine aynı davranır eşit davranır. Onları üzmemek için. Çocuk ayrılmaz."

V4: "Aslında Asam vesile oldu burayı bulmamıza önce toplantıya çağırılmışlardı okulda ben korkularımdan dolayı gitmedim. Sonra daha okul açılmamıştı onlar aradılar ısrar ettiler gel okulu gez dediler. Ve gördüm ki endişelenecek bir şey yok. Adil olacaklarına bizden daha çok ilgileneceklerine şüphem kalmadı."

Sığınmacı çocukların kendi dilini konuşan çocuklarla, Türk çocukların ise sadece Türk çocuklarla gruplaşması konusunda ebeveynlerin endişelerini tespit etmek amaçlı görüşleri alınmıştır. Çocuklar arasında gruplaşma yaşanacağını düşünen sadece iki ebeveyn olduğu, diğer katılımcılarda ise böyle endişeler olmadığı tespit edilmiştir. Aşağıda bu konu ile alakalı V4 ve V8'in anlatıları bulunmaktadır.

V4: "Böyle bir şey düşünmedim aslında ama zaten 3 tane Arapça konuşan çocuk var. Onlarla değil de Türkçe konuşan arkadaşlar edinme konusunda tembih de bulunuyoruz."

V8: "Hiç öyle bir şey olacağını düşünmüyorum. Hatta aksine konuşamayanları aralarına alırlar diye düşünüyorum."

Araştırmaya katılan ebeveynlerin aile katılımı konusunda görüşleri alınmış ve bu konu ile ilgili tutumları değerlendirilmiştir. Verilen cevaplar katılımcıların büyük çoğunluğunun aile katılımının çocuklarına yarar sağlayacağı konusunda hem fikir olduklarını göstermektedir. Hayır, cevabını veren V1 kodlu ebeveynin evde biri özürlü olmak üzere iki çocuğu daha olmakla birlikte annede hamiledir. V4 kodlu ebeveyn ise çocuğun ailesinden birini her gördüğünde kendi ayakları üzerinde durmayı başaramayacağından ve okula uyum sağlayamayacağından korkmasından dolayı katılım göstermeyi tercih etmemiştir. Bu durum aşağıdaki ebeveynlerin görüşlerinde şu şekilde özetlenmiştir.

V1: "Uzun mesai saatleri ve annenin durumu sebebi ile katılmamız mümkün değil."

V4: "Biz oradan uzak durmayı tercih ediyoruz. Dediğim gibi çocuk dışarıda korkuyor topluma karışmaktan korkuyor. O yüzden kendine güveni açısından uzak dururuz. Bir ihtiyaç olması durumunda ona gözükmeden halledip çıkarız. Arkamda bir sırtım var demesin bize güvenmesin diye fazla gitmeyiz."

Çocuğa okulda verilen eğitimin gereksinimlerine uygun olup olmayacağı hakkında ebeveynlerin görüşleri alınmak istenmiştir. Verilen cevaplar bir ebeveynin endişelerinin olması dışında katılımcıların hepsi çocuğa verilecek olan eğitimin onun gereksinimlerine uygun olacağını ifade etmişlerdir. Bu durumu V1 şu şekilde açıklamıştır.

V1: "Okulun içerisinde açıkçası ne verileceğini tam olarak bilmiyorum. Bilmem de mümkün değil çalışma saatlerim sebebi ile ilgilenemeyeceğimden dolayı. O yüzden net bir cevabım yok. Eğitimin Türkçe olup bazı şeylerin Arapça açıklanmasını isterdim. Mesela işte bu masa bunun Arapça açıklanmasını isterdim ama Arapça bilen öğretmen ya da tercüman olması Türkçeyi öğrenmesini geciktireceğinden dolayı istemezdim."

Okulda uyulması gereken belirli kurallar mutlaka vardır ve sınıf düzeninin sağlanması, dersin en güzel şekilde işlenmesi için kuralların olması şarttır. Araştırmaya katılan ebeveynlerin çocuklarının sınıf kurallarına uymaları konusunda görüşleri alınmak istenmiş ve bir ebeveyn dışında katılımcıların hepsi çocuklarının sınıf kurallarını benimseyeceğini belirtmiştir.

V1: "Benimsemeyeceğini düşündük. Çünkü oğlum inatçı ve eve alışık olduğu ve anneden ayrılmak istemeyeceği için evet düşündük."

Ebeveynler İle Yapılan Son Görüşmeler

Ebeveynler ile dönemin başında yapılan ön görüşmelerin ardında yılsonunda son görüşmeler yapılmıştır. Daha önce çocukları hiç okula gitmemiş olan ebeveynlere çocuklarının okul'a gitmelerinin ne gibi faydaları olduğu sorulmuş, bir ebeveyn okul becerilerinin yanı sıra çocuğunun psikolojisinin de düzeldiğini belirtmiştir.

V4: "Çok faydası oldu kendisine: önceden kendi yaşatları ile haşır neşir olmuyordu, oynamıyordu. Oraya gidince dil anlamı ile de gelişti. Bizde rahatladık psikolojisi de düzeldi. Evimizin yakınında bir okul var, annesi seneye bu okula gideceksin demiş, hayır benim okulum var diyormuş."

Tablo 11. Çocuğun okul öncesi eğitim almasının katkıları

Kodlar	f
Dil Gelişimi	4
Sosyalleşme	8
Okul becerilerinin gelişmesi	5
Özgüven	4

Tablo 11'de verilen cevapların çocukların okul öncesi eğitimi almasının dil gelişimi, sosyalleşme, okul becerilerinin gelişmesi ve özgüven gelişimi gibi kazanımlar sağladığını göstermektedir.

Dönemin başında ebeveynlerin çocuklarının okula uyum sürecinde yaşacaklarını düşündükleri endişeleri, anneden ayrılınca ağlayacakları, dil bilmeme sorunu, maddi sıkıntılar, akran zorbalığı, öz bakım becerilerini karşılayamama, okulda çocuğun kendi başına yemek yiyememesi, ortamın yabancı olması, eğitmen ve arkadaşlarına alışamaması olarak tespit edilmiştir. Dönem sonunda çocukların okula uyum sürecinde yaşadıkları problemler tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Okula Uyum Sürecinde Çocukların Yaşadıkları Problemler

<i>Kodlar</i>	<i>f</i>
Korku	4
Okula gitmek istememe	4
Ağlama	4
Uyanamama	1
Diğer çocukların oynamak istememesi	2

Tablo 12 incelendiğinde, verilen cevaplarda korku, okula gitmek istememe, ağlama, uyanamama, diğer çocukların oynamak istememesi, gibi problemler belirtilmiştir. Okula uyum sürecinde üç ebeveyn problem yaşamadıklarını belirtirken, beş ebeveynin ise çeşitli sıkıntılar yaşadığı gözlemlenmiştir.

Ebeveynlerin uyum sürecinde bilgi edinmek istedikleri konularda öğretmenlerden destek aldıkları V1,, V8 kodlu katılımcıların bu soruya olumlu cevap verdikleri bilgi edinmek istedikleri her konuda yardım aldıkları görülmüştür.

V6: " *Evet. Herkes ne zaman ihtiyacım olsa destek oldular*"

Dönem sonu ebeveynler ile yapılan görüşmelerde sığınmacı çocukların Türkçeyi öğrendikleri, Türk asıllı çocukların ise İngilizce konusunda başarı gösterdikleri tespit edilmiştir. Aşağıda 2 ebeveynin bu konudaki anlatıları paylaşılmaktadır.

V8: " *Kendi kendine İngilizce şarkılar söylemeye çalışıyor, öğrendiği kelimeleri bana söylemeye çalışıyor.*"

V4: " *Çok fazla derin bir Türkçe konuşmasa da, yaşına uygun olarak çocuk olarak kendisini ifade edecek kadar Türkçesi baya gelişti. Eskiden utanırdı hiç konuşmazdı şimdi utanmadan konuşabiliyor. Şimdi biz endişe etmeye başladık, yakında birbirimiz anlayamayacağız. O Arapça konuşmuyor, Arapça söylesek de Türkçe cevap veriyor, biz Türkçe çok bilmiyoruz*"

Okul-aile iş birliği konusunda üç ebeveyn yapılan etkinliklere katılmadığını dile getirirken beş ebeveyn ise çok fayda gördüklerini belirtmiştir. Dönem başında yapılan görüşmelerde okul aile iş birliği konusunda destek vermek istediklerini belirten V1, V3 kodlu katılımcıların yapılan programlara katılım gösteremedikleri tespit edilmiştir.

V2: " *Kurslara gidemedim. Mesela İngilizce kursu vardı. Ben daha Türkçe bilmiyorum nasıl İngilizce kursuna gideyim.*"

V4: " *Aile toplantılarının birçoğuna katıldık. Faydası tabi oldu, kaynaşma oldu. Çoğu eğitimlere katılmaya çalıştık, çocuk eğitimi ile ilgili olanlara özellikle katılmaya çalıştık.*"

V7: " *Kahvaltılar oldu, geziler oldu veliler ve çocuklar kaynaştı aile ortamı oldu*"

V1: " *Arkadaşları ile iletişim kurarken bazı çocuklardan korktuğu oldu.*"

V3: " *Yabancı olduğu için istenmediği zamanlar oldu.*"

Ebeveynlere çocuğun öğretmen ve arkadaşları ile iletişimde zorluk çekip çekmediği sorulduğunda, Türk ve sığınmacı ebeveynlerin fikir ayrılığına düştükleri tespit edilmiştir. Genel olarak sığınmacı çocuklar için evet cevabının verildiği, Türk çocuklar için ise hayır cevabının tercih edildiği gözlemlenmiştir.

V4: *"Tabi ilk başlarda korkuyordum, bir ay gibi bir sürede bu korkusunu yendi. Sonra öğretmenleri ve arkadaşları ile iletişim kurmaya başladı. Hatta çarşıda bir şey görse alıp öğretmene götürüyordu."*

Ön görüşmelerde çocukların aralarında çatışma yaşanması konusunda ebeveynler yarı yarıya fikir ayrılığı göstermişlerdi. Çocukların aralarında çatışma yaşayabileceklerini düşünen ebeveynler kültür farklılığı sebebi ile bir çatışma beklemediklerini ama çocukça problemler olabileceğini ifade etmişlerdi. Son görüşmelerde ise V1, V3 kodlu katılımcılar çatışma değil de yabancı oldukları için çocuklarının dışlandıklarını beyan etmiştir. Bu durum aşağıdaki ebeveynlerin görüşlerinde şu şekilde özetlenmiştir.

V1: *"Bazen yabancı diye oynamadıkları oldu."*

V3: *"Bazıları istememiş oynamamış yabancı diye."*

Dönemin başında görüşleri alınan sığınmacı ve Türk ebeveynler çocuklarının okula devam etmesi konusunda olumlu beyanda bulunmuşlar, bir ebeveyn ise dil problemi yaşanması durumunda çocuğunun okulu bırakmak isteyeceğini belirtmiştir. Dönem sonunda yapılan görüşmelerde üç çocuğun devamsızlık yaptığı görülmüştür. Bir ebeveynin köyde iş bulmasından ve iki çocuğun hastalanmasından dolayı devamsızlık yaptığı okula uyumsuzluk sebebi ile bırakma yaşanmadığı tespit edilmiştir.

Sığınmacı ebeveynler ile yapılan ön görüşmelerde öne çıkan cevaplardan biride çocukların arasında ayrımcılık yapılmaması, eğitimlerin sığınmacı çocuklara adil davranması olmuştur. Bu durum aşağıdaki ebeveynlerin görüşlerinde özetlenmiştir.

V1, V2, V3, V5, V6 evet adil olundu, cevabını vermiştir.

V4: *"Adilinde üstünde."*

V7: *"Evet ama gözümlle görmedim."*

V8: *"Adil olunmadığını düşünmüyorum açıkçası."*

Ön görüşmelerde sığınmacı çocukların kendi dilini konuşan çocuklarla, Türk çocukların ise sadece Türk çocuklarla gruplaşması konusunda ebeveynlerin endişelerini tespit etmek amaçlı görüşleri alınmış, çocuklar arasında gruplaşma yaşanacağını düşünen sadece iki ebeveyn olduğu, tespit edilmişti. Son görüşmelerde çocuklar arasında gruplaşma ya da dışlanma yaşanmadığı V1,, V8 kodlu katılımcıların cevaplarının hayır olmasından anlaşılmaktadır.

Yapılan ön görüşmelerde araştırmaya katılan ebeveynlerin aile katılımı konusunda görüşleri alınmış ve bu konu ile ilgili tutumları değerlendirilmiş ve verilen cevaplar katılımcıların büyük çoğunluğunun aile katılımının çocuklarına yarar sağlayacağı konusunda hem fikir olduklarını göstermişti. İki ebeveyn aile katılımı konusunda sıkıntı yaşayabileceklerini dile getirmişti ama son görüşmelerde sadece bir ebeveynin katılım gösteremediği tespit edilmiştir.

V1: *"Katılmadık"*

V2: *Kursların hepsine katılamadım sadece birine katılabildim, toplantılara ve kahvaltı hazırlamalara ve bir haftada oğlum alışsın diye gittim.*

V6: *"Evet İngilizce ilkyardım psikoloji el işi kursu, kendimizde çok iyi dostluklar edindik alsalar bu senede veririm."*

Araştırmaya katılan ebeveynler ön görüşmelerde bir ebeveynin endişelerinin olması dışında katılımcıların hepsi çocuğa okulda verilecek olan eğitimin onun gereksinimlerine uygun olacağını ifade etmişlerdi. Dönem sonunda ise ebeveynler çocuklarına verilen eğitimin gereksinimlerini karşıladığını belirtmişlerdir. Bu durumu V6 şu şekilde dile getirmiştir.

V6: "Evet fazlası ile"

Çocuğun sınıf kurallarını benimseme konusunda ön görüşmelerde bir ebeveyn dışında katılımcıların hepsi çocuklarının sınıf kurallarını benimseyeceğini belirtmiştir. Son görüşmelerde ise üç sığınmacı ve bir Türk asıllı öğrencinin okul kurallarını benimseme de zorlandığı, üç Türk asıllı ve bir sığınmacı çocuğun ise zorluk çekmediği tespit edilmiştir.

V1: "İlk başlarda evet zorlandı bir on gün kadar ama sonra bir problem yaşamadık."

V3: " Evet, dil sorunu yaşandığı için biraz"

V4: "Sorun olmadı. Okulun belli bir düzeni vardı. Çok anlamasa da arkadaşlarından görerek, işaretle kuralları öğrendi. Mesela, herkes ayakkabılarını çıkarınca oda çıkardı. Baktı dolaplara koyuyorlar oda koydu."

Çocuk Gözlemleri

Araştırma sonucunda çocuk gözlemlerinden yola çıkarak sınıf içi iletişim bölümünde ortaya çıkan bulgulardan en önemlisinin dil sorunu olduğu gözlemlenmiştir. Sığınmacı çocukların genel olarak sınıf içerisinde bir şekilde kendilerini ifade etmeye çalıştıkları sadece Ö4 kodlu öğrencinin kendisini ifade etmede uzun süre zorlandığı tespit edilmiştir. Akranları ve öğretmeni ile iletişim kurarken Ö1 ve Ö4 kodlu öğrencinin arkadaşlarına göre daha fazla dil sorunu yaşadığı ve Ö1 ve Ö2 kodlu öğrencinin aynı dili konuşan arkadaşlarıyla daha sık iletişim kurduğu tespit edilmiştir.

Sosyal beceriler tutumlarının dağılımı incelendiğinde, genel olarak çocukların işbirlikçi katılım gösterdikleri ve kendilerine güvendikleri ortaya çıkmıştır. Ö4 kodlu öğrencinin işbirlikçi katılım göstermede, sınıf kurallarına uymada, bir olay ya da durumla ilgili duygularını bir şekilde açıklamada, sorumluluklarını yerine getirmekte, sorunlarını çözebilmekte, paylaşım, dürtülerini kontrol etme ve herhangi bir duruma sessizce odaklanma konusunda zorlandığı gözlemlenmiştir. Ö6 kodlu öğrenci ebeveyninden ayrılmada zorlanırken, Ö8 kodlu öğrencinin sorunlarını kendi başına uzun bir süre çözemediği görülmektedir.

Akademik beceriler tutumlarının dağılımı incelendiğinde, genel olarak bütün çocukların başarı gösterdikleri tespit edilirken, Ö1 kodlu öğrencinin etkinliklere aktif olarak katılmakta, gerektiğinde bağımsız olarak çalışmakta, ihtiyaç duyduğunda öğretmeninden ve arkadaşlarından yardım istemede zorluklar yaşadığı tespit edilmiştir. Ö4 kodlu öğrencinin ise ihtiyaç duyduğunda öğretmeninden ve arkadaşlarından yardım istemede ve öğretmenin verdiği yönergelere uymakta genel olarak zorlandığı gözlemlenmiştir.

Öz bakım becerileri tutumlarının dağılımı incelendiğinde, Ö1, Ö5, Ö8 kodlu çocukların %100 başarı gösterdikleri tespit edilirken, diğer çocuklarında başarılarının bu bölümde yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ö4 ve Ö6 kodlu öğrenciler sadece düğmesiz ve bağımsız giysileri yardımsız giyip çıkarma konusunda zorluk yaşamıştır.

Duygusal gelişim tutumlarının dağılımı incelendiğinde, Ö1 ve Ö4 kodlu çocukların ebeveynlerinden ayrılırken ayrılık kaygısı yaşadığı, ebeveyni ayrıldıktan bir süre sonra daha

ağlamasının devam ettiği, arkadaşları ile oynamak yerine yalnız oynamayı tercih ettiği gözlemlenmiştir. Ö4 kodlu öğrencinin, istediği olmadığında öfke nöbeti geçirdiği, etkinlik geçişlerindeki komutlarını kabullenmediği, sınıf kurallarına uymakta zorluk çektiği ve asi davranışlar sergilediği, istediği olmadığı durumlarda arkadaşlarına vurduğu, kendisi ile oynamak isteyen arkadaşlarına bağırarak, kendisi ile iletişim kurmak isteyen öğretmenine bağırarak, gözünün ya kapıda ya pencerede olduğu gözlemlenmiştir. Ö6 kodlu öğrencinin ise, her kapı açılışında "Annem mi geldi?", her etkinlik geçişinde eve gitme zamanı sandığı, sürekli annesinin gelmesine ne kadar kaldığını sorduğu, gözünün ya kapıda ya pencerede olduğu gözlemlenmiştir.

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırma sonucunda çalışma grubunu oluşturan ebeveynler ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerde okula uyumu etkileyen en önemli faktörün çocukların Türkçeyi bilmemesi yani "Dil Sorunu" olduğu tespit edilmiştir. Erol Emiroğlu (2018) Sığınmacı çocuklara farklı eğitim veren iki ilkokulda, sığınmacı çocukların aldıkları eğitim, eğitimin kapsamı ve eğitimlerinde yaşanan sorunları belirlemeyi amaçladığı araştırmada her iki okulda da dil sorunu yaşandığını belirlemiştir. Sığınmacı çocukların katıldığı birçok araştırmada dil bariyeri büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Ercan 2018; Yanık Özger ve Akansel, 2019; Beter, 2005; Yiğit, 2015; Korkut, 2018). Bu araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde ise ebeveynlerin en büyük endişelerinden biri çocuklarının Türkçeyi bilmemeleri, dolayısı ile temel ihtiyaçlarını öğretmenlerine aktaramama ve arkadaşları ile ilişki kuramama endişeleridir.

Yapılan bu çalışmada öğretmenin adil olmasının ve çocukları Türk ya da sığınmacı olarak ayırmamasının okula uyumu olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Şeker ve Aslan (2015), Uzun ve Bütün (2016) yaptıkları araştırmada sığınmacı çocukların eğitiminde karşılaşılan sorunları ele almış ve öğrencilerin önyargı ve ayrımcılığın olmadığı sınıflar ve öğretmenler ile öğrenmeye daha açık olduklarını tespit etmiştir. Bu araştırmanın bulgularından farklı olarak Kouider, Koglin ve Petermann (2014) Almanya da altı çocuktan birinin öğretmenleri tarafından negatif ayrımcılığa maruz kaldıkları sonucuna ulaşmıştır. Öğretmenlerin öğrencilere adil davranması çocukların okula uyumlarını etkileyen en önemli faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ebeveynlerin verdikleri cevaplar incelendiğinde sığınmacı çocukların erken çocukluk eğitimi almaları onların ilkokula uyumunu kolaylaştıracağı görülmektedir. Mayıs ayında ki son görüşmelerde, çocukların okul öncesi eğitim almalarının onlara sosyalleşme, dil gelişimi, okul becerileri ve özgüven kazandıkları gözlemlenmiştir. Uzun (2015) tarafından yapılan araştırmada, okul öncesi eğitimi alan 60-69 aylık çocukların okula hazır bulunuşluk düzeylerinin artırılması ve okula uyumlarının geliştirilmesi için "Okula Hazırız" isimli eğitim programının etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Uygulanan programın deney grubunda yer alan çocukların ilkokula hazır bulunuşluk ve okula uyum düzeylerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırmada okul öncesi eğitimin sadece çocukları değil aynı zamanda aileyi de okul ve öğretmenle nasıl iletişime geçeceği konusunda bilinçlendirdiği ve çocuğu ilköğretim için hazırladığı görülmektedir. Yeşil (2008) 1. sınıf öğretmenleri ile yaptığı araştırmada okul öncesi eğitim alan öğrencilerin okula uyumları incelendiğinde, okul öncesi eğitim almamış olan öğrencilere göre daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca, Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş

(2016) yaptıkları araştırmada sığınmacı çocuklara ana sınıfı eğitimi verilmesinin önemine vurgu yapması bu araştırmayı destekler niteliktedir.

Yapılan çalışmada öğretmenlerin ana dili Türkçe olmayan çocuklara ders ve nasıl eğitim vereceklerini bilmedikleri belirlenmiştir. Günek (2020) yaptığı araştırmada benzer bulgulara ulaşmış, öğretmenlerin sığınmacı çocuklara eğitim vermek için herhangi bir eğitim almadıklarını, öğrencilerle olan dil farklılığından eğitim programını ve kitapları verimli kullanmadıklarını tespit etmiştir. Çalışma grubunu oluşturan ebeveynler ve öğretmenler ile yapılan görüşmelerde tercüman kullanılmasının gerekli olduğu ortaya çıkmıştır. Bütün bir ders tercüman kullanılmasa bile en azından ödevlerin ya da anlatılacak dersin özeti, öğrenciden istenecek materyalin vb. çocuğun diline çevrilmesinin, ailenin de bilgilenebilmesine, çocuğuna destek verebilmesine ve okula uyumu kolaylaştıracağı sonucuna ulaşılmıştır. Abohalaka (2018) yaptığı araştırmada tercümana ulaşabileceğini bilmeyen sığınmacıların ailelerin akrabalarından birini ya da çocuklarını tercüman olarak kullanmayı tercih ettiğini belirtmiştir ve ulaştığı bulgular bu araştırmayı destekler niteliktedir.

Çalışma grubunu oluşturan öğretmenler ile yapılan görüşmelerde sığınmacı ve Türk asıllı çocukların aynı müfredatı kullanmasının okula uyumu ve öğrenmeyi kolaylaştıracağı, sığınmacı çocukların kendi dillerinde ve kendi müfredatlarını kullanmalarının hem dil öğrenimini hem de okula ve arkadaşlarına uyum sürecini uzatacağı sonucuna ulaşılmıştır. Yiğit (2015) ise yaptığı araştırmada bu araştırmada çıkan bulguların aksine sığınmacı öğrencilere yönelik ayrı bir müfredat ve eğitim uygulaması olması hatta sığınmacı çocukların bir okulda eğitim almaları gerektiğini vurgulamıştır.

Çalışma grubunu oluşturan çocukların gözlemlerinden elde edilen *Öz Bakım Becerileri* incelendiğinde, tuvalet ve yeme içme ihtiyaçlarını karşılayabilme gibi becerilerin okula uyumu kolaylaştırdığı görülmüştür. *Duygusal Gelişim* tutumlarının dağılımı incelendiğinde ise çocukların anneden ayrılırken ayrılık kaygısı yaşadığı saptanmıştır. Bazı çocukların ebeveyni ayrıldıktan bir süre sonra daha ağladıkları, arkadaşları ile oynamak yerine yalnız oynamayı tercih ettikleri, her kapı açılışında "Annem mi geldi?", her etkinlik geçişinde eve gitme zamanımı, sürekli annesinin gelmesine ne kadar kaldığını sorduğu, gözünün kapıda ve pencerede olduğu gözlemlenmiştir. Hem sığınmacı hem de Türk asıllı çocuklarda aynı kaygının az ya da çok ama sıklıkla yaşandığı görülmektedir. Ailelerin çocuklarını yetiştirme tarzları konusunda çalışma grubunu oluşturan öğretmenler ile yapılan görüşmelerde ebeveyn tutumlarının çocukların okula uyum süreçlerini etkilediği tespit edilmiştir. Okullarda verilen eğitim ne kadar iyi hazırlanmış olursa olsun, aileler verilen bu eğitimi desteklemediği sürece çocuk üzerinde hiçbir etkisi olmayacaktır (İlhan-İldız, 2018). Araştırma süresince bir çocuğun çok uzun süreli ve birçok konuda sıkıntı yaşadığı gözlemlenmiştir. Uyum sorunu yaşayan çocuğun sığınmacı oldukları, 3 kardeş oldukları, kardeşlerden birinin engelli olduğu, babanın uzun saatler çalıştığı, annenin kültürleri gereği dışarıda sosyalleşemediği, hamile olduğu ve çocuklara uyguladığı disiplin konusunda vurmayı tercih ettiği görülmüştür. Dolayısı ile çocuğun, ailenin çocuk yetiştirme tarzından kaynaklanan sorunlar yaşadığı, bu durumun okula ve arkadaşlarına uyum sürecinde etkisini gösterdiği gözlemlenmiştir. Araştırmada ruhsal olarak sağlıklı olan ebeveynlerin sağlıklı çocuklar yetiştirme de daha başarılı oldukları tespit edilmiştir. Kazdin (2015)'e göre çocuklar arkadaşlarını ailelerinin kendilerini disipline ettikleri şekilde disipline etmeye çalışıyor. Örneğin, ailesinin bağırarak bir şeyler öğretmeye çalıştığı çocuk arkadaşları ile iletişim kurarken bağırılmayı tercih ederken, yaptıkları yanlış

davranışlar karşısında kendisine vurulan çocuklar ise arkadaşlarının davranışlarını değiştirmek için vurmayı tercih ediyor.

Çok kültürlü sınıflarda öğretmen, ebeveyn ve çocukların sorunsuz bir başlangıç yapmaları için araştırmacılar olarak bazı önerilerimiz şu şekildedir:

- Ebeveynlere kabul edildikleri ülkelerde kendilerinin topluma, çocuklarının okullara uyumunu sağlamak amacı ile belediyeler ve STK'lar arasında iş birliği yapılarak dil eğitimi, sağlık, psikolojik destek, kültürel uyum ve daha birçok konu ile ilgili seminerler verilebilir.
- Okullarda Türk ve sığınmacı çocukların kendi ülkelerine özgü yemeklerini, kıyafetlerini, kültürlerini arkadaşları ve öğretmenleri ile paylaşabilecekleri belirli günler tertip edilebilir.
- Sığınmacı öğrencilerin okula devamını, eğitimlerini hayatlarının her aşamasında sürdürebilmeleri için özellikle okul öncesi eğitimin eğlenceli kılınması henüz ilköğretime geçmeden çocukların dil sorununu ve uyum sürecini aşmalarını sağlayacak müfredatlar hazırlanması önerilebilir.
- Öğretmenlerin sığınmacı öğrencilere bakış açısının önemli olduğu unutulmamalı, onların çabalarının bir öğrenciyi sokağa itebileceği ya da okuluna ve ülkemize uyumunu kolaylaştıracağı göz önünde bulundurulmalıdır. Dolayısı ile öğretmenlere çok kültürlü sınıflarda öğretmenlik yapabilmek için ve öğretmen adaylarına sığınmacı çocukların eğitimine yönelik olarak hizmet öncesinde eğitimler düzenlenebilir, eğitim fakültelerinin tüm bölümlerinde bu konu ile ilgili dersler verilebilir.
- Çocukların dili çabuk öğrenip aileler tarafından çalıştırılmasına engel olmak için okullar ve resmi kurumlarda bir tercümana ulaşabilirlik sağlanabilir.
- Sığınmacı çocukların okula uyumunu sağlamaya yönelik bir model önerisine ihtiyaç olduğu görülmektedir. Bu kapsamda sığınmacı çocukların okula uyumlarını kolaylaştıracak bir "okula uyum modeli" geliştirilebilir.
- Araştırmanın çalışma grubunda çoğunlukla anneler yer almış ve araştırmaya sadece bir baba katılmıştır. Öğretmenlere yönelik, aile katılımını sağlama ve babaları da dâhil etme konusunda eğitim programları hazırlanabilir.
- Sığınmacı kız çocuklarının karma eğitim verilen okullara gitmelerinin aileleri tarafından engellenmek istenmesi, çocuk işçiliği ve kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunların yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu nedenle Suriyeli ailelere ülkemizin eğitim mevzuatı, çocuklarının hakları ve iki kültür arasındaki farklılıklar konusunda eğitimler düzenlenebilir.
- Öğretmenlerin ev ziyaretlerine katılmaları ise hem sığınmacı ebeveynlerin durumunu görme, hem çocuğun ihtiyaçlarını tespit etme ve empati kurma açısından oldukça önemlidir. Aileyi tanıma açısından ev ziyaretlerinin gerekliliği belirtilebilir.

KAYNAKÇA

- Abohalaka, R. (2018). *Determination of perceived language barriers in accessing healthcare services according to syrian refugees visiting two training and research hospital*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Apak, H. (2014). *Suriyeli göçmenlerin uyumu ve gelecek beklentileri: Mardin örneği* Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mardin.
- Akar, H. (2017). *Eğitimde nitel araştırma desenleri*. A. Saban ve A.Ersoy. (ed.) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Akış, G. (2018). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların okula uyumlarını yordayan değişkenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Beter, Ö (2005). *Türkiye'ye gelen sığınmacı çocukların sorunları ve bu çocuklara yönelik sosyal hizmetler*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi yayınları.
- Cairns, R. B. (2013). The making of developmental psychology. P. B. Baltes, &K. W. Schaie (Ed.) *Life-span developmental psychology: Personality and socialization* içinde. The Netherlands: Elsevier Publication.
- Charles, L. ve Denman, K. (2013). Syrian and Palestinian Syrian refugees in Lebanon: The plight of women and children. *Journal of International Women's Studies*,14(5), 96-111.
- Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,34,27-40
- Doll, B., Murphy, P. ve Song, S. Y. (2003). Their relationship between children's self-reported recess problems and peer acceptance and friendships. *Journal of School Psychology*, 41, 113-130.
- Döner, H. (2016). *Suriyeli göçmenlerle yaşanan sorunlar üzerine sosyolojik bir araştırma: Hatay ili örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ
- Elibol, F. (2018). *Okul öncesi eğitime giriş*. S. Seven (ed.) Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Ercan, F. Z. (2018). *Suriyeli sığınmacı çocukların eğitim durumları ve okul sosyal hizmeti*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ergun, G.(2018). *Mültecilerin kente uyumunu ölçmeye yönelik Karaman ilinde bir araştırma*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman.
- Erol Emiroğlu, S. (2018). *Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimi ve sorunları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.

- Erwin, P. (2000). *Çocuklukta ve ergenlikte arkadaşlık*. (Çev. Osman Akınhay). İstanbul: Alfa Kitabevi.
- Gencer, T.E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: Suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*,10(54).
- Gülay, H. (2010). *Okul öncesi dönemde akran ilişkileri*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Gülay, H. (2011). 5-6 Yaş grubu çocuklarda okula uyum ve akran ilişkileri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 1-10.
- Günek, F. (2020). *Mülteci çocuklarla çalışan okul öncesi öğretmenlerinin yaşadığı güçlüklerin çeşitli değişkenler üzerinden incelenmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Onsekizmart Üniversitesi, Lisans Üstü Eğitim Enstitüsü, Çanakkale.
- Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis örneği. *Göç Dergisi*, 3(29-63).
- Hiott, A.E. ve Grzywacz, J.G., ve ark. (2008). Migrant farmworker stress: Mental health implications. *J Rural Health*, 24, 32-39.
- Hovey, J.D. ve Magana, C.G. (2002). Migrant farmworker stress: Mental health implications. *J Psychol*, 136, 493-513.
- İlhan İldız, G. (2018). Erken çocukluk eğitimine giriş. S. Seven, (Ed.). *Erken çocukluk eğitiminde aile katılımı ve aile eğitimi*.(4. Baskı) içinde. s. 247-267. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kardeş, S. (2018). *Mülteci çocukların psikososyal gelişimine yönelik program uyarlaması*. Yayımlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Karakaş, H. (2018). Head start: Sığınmacı çocuklar için alternatif bir erken müdahale programı. G. Yıldız (Ed.). *Eğitim bilimlerinde akademik araştırmalar* içinde. s. 295-311. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Kazdin, A. E. (2013). *Everyday parenting toolkit: The Kazdin method for easy, step-by-step, lasting change for you and your child*. Boston: Houghton Mifflin Harcourt.
- Kiuru, N., Laursen, B., Aunola, K., Zhang, X., Lerkkanen, M. K., Leskinen, E. ve Nurmi, J. E. (2016). Positive teacher affect and maternal support facilitate adjustment after the transition to first grade. *Merrill-Palmer Quarterly*, 62(2), 158-178.
- Korkut, M. (2018). *Mülteci çocukların sorunları ve beklentileri*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Kouider, E.B., Kogling, U., ve Petemann, F. (2014). Emotional and behavioral problemsin migrant children and adolescents in Europe: A systematic review. *European Child and Adolescents Psychiatry*, 23(6), 373-391
- Kurt, F. (2017). *Okul öncesi çocuklarının okula uyumlarına ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi: Şanlıurfa örneği*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- MEB. (2013). *Okul öncesi eğitim programı*. Ankara. Milli Eğitim Bakanlığı.

- Mülteciler Derneği (2021). *Türkiye'deki Suriyeli sayısı*. 10 Haziran 2020 tarihinde <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi> adresinden erişildi.
- Moll, L.C., (1990). *Vygotsky and education*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2010). 5-6 yaş çocukları için okula uyum öğretmen değerlendirme ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(1).
- Öztürk, T. (2015). *Mülteciler, dezavantajlı gruplar ve sosyal bilgiler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Polat, Ö. (2010). *İlköğretime geçişte okul, öğretmen ve anne-babalara düşen görevler*. Ayla Oktay (Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Ratelle, C. F., Duchesne, S. ve Guay, F. (2017). Predicting school adjustment from multiple perspectives on parental behaviors. *The Journal of Adolescent Health*, 54, 60-72.
- Rimm-Kaufman, S.E. ve Pianta, R.C. (2000). An ecological perspective on the transition to kindergarten: a theoretical framework to guide empirical research. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 21(5), 491-511.
- Sakız, H. (2016). Göçmen çocuklar ve okul kültürleri: Bir bütünleştirme çalışması. *Göç Dergisi*, 3(1), 65-81
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü. ve Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda yabancı uyruklu öğrencilerle karşılaşılan sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 208-229.
- Skran, C. ve Daughtry, C. N. (2007). The study of refugees before refugee studies. *Refugee Survey Quarterly*, 26(3), 15-35.
- Şeker, B. ve Aslan, Z. (2015). Eğitim sürecinde mülteci çocuklar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 8(1), 86-105.
- Tangüner, D. (2017). *Okul öncesi eğitim almış ve almamış ilköğretim birinci sınıf öğrencilerinin okula uyum düzeyi ve anksiyete düzeyi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler enstitüsü, İstanbul.
- Topçu, E. (2017). Veli oryantasyon programının okul öncesi öğrencilerinin okula uyumuna etkisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, 1(1), 01-20
- UNİCEF (2016). *Dünyada köklerinden koparılmış neredeyse 50 milyon çocuk var*. 16 Mayıs 2018 tarihinde <http://www.unicef.org.tr/basinmerkezidetay.aspx?id=22688> adresinden erişildi.
- Ural, O. ve Ramazan, O. (2007). *Türkiye'de okul öncesi eğitim ve ilköğretim sistemi temel sorunlar ve çözüm önerileri*. Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları.
- Uzun, E. M., ve Bütün, E. (2016). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki Suriyeli sığınmacı çocukların karşılaştıkları sorunlar hakkında öğretmen görüşleri. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 1(1), 72-83.
- Uzun, E. M. (2015). *Okul öncesi dönemde uygulanan okula hazırız eğitim programının ilkököl birinci sınıf öğrencilerinin okula uyum ve hazır bulunuşluk düzeylerine etkisi*. Yayımlanmamış doktora tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.

- Yanık Özger, B, Akansel, A. (2019). Okul öncesi sınıftaki suriyeli çocuklar ve aileleri üzerine bir etnografik durum çalışması: Bu sınıfta biz de varız! *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*,7(3) , 942-966.
- Yalçın, V. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum süreci ile ebeveynlerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yeşil, D. (2008). *Okulöncesi eğitim almış ve almamış öğrencilerin okula uyumlarının karşılaştırılması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yiğit, T. (2015). *Uygulamalar ve sorunlar bağlamında Türkiye’de sığınmacı çocukların eğitimi: Kırşehir ve Nevşehir örneği*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Zorbaz, S. (2016). *İlkokul birinci sınıf öğrencilerinin okula uyumu: Bir model testi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.